

Yunusova Günel Kamil qızı³⁶
Ə. HÜSEYNZADƏ VƏ Ə. AĞAYEV TÜRK KLASSİKLƏRİ BARƏDƏ
(XX əsrin əvvəlləri)

Azərbaycan ədəbi-nəzəri fikrində türk ədəbiyyatına, onun ayrı-ayrı nümayəndələrinin fəaliyyətinə, yaradıcılıq amalına fəal surətdə münasibət göstərən qələm münəvvərlərindən biri də Əli bəy Hüseynzadə olmuşdur. Onun bu aspektdə qənaətləri rəngarəng mövzuda qələmə aldığı əsərlərinə səpələnmiş haldadır. Daha doğrusu o, həmin qənaətlərini müxtəlif əsərlərində müxtəlif səbəblərlə bağlı bəyan edir. “Məcnun və Leylayi-islam” məqaləsində ədib Osmanlı dövlətinin tənəzzülə uğramasının səbəblərinə və bu işdə istibdad rejiminin, mövcud ictimai-siyasi sistemin törətdiyi fəsadlara nəzər yetirir. Eyni zamanda mövcud zülməti aydınlatmağa çalışan, konstitusiyalı dövlət quruluşunun yaradılması, ölkənin tərəqqisi uğrunda mübarizə aparan bir sıra türk ziyalılarının tərəqqipərvər əməllərini də xatırladır. “Məşrutyyə! Qanuni-əəsi”-deyib bu amal uğrunda çarpışan Əli Süavi, Midhət paşa, Səid bəy, İsmayıl Səfa, Əbuziya Tofiq, İsmayıl Kamal, Sezai, Əhməd Rza və b.-nin adlarını və işlərini ehtiramla yad edir [12, 226].

Əli bəy yalnız sırf ədəbi-nəzəri aspektdə qələmə aldığı yazılarında deyil, ictimai-siyasi, fəlsəfi-siyasi əsərlərində də bəzən türk sənətkarlarının yaradıcılığna müraciət edir, haqqında danışdığı fikrin təsdiqi üçün onlardan misallar verir. Məsələn, “Novru-zi-inqilab” məqaləsində Rusiyada 1905-ci ildə başlayan Birinci rus inqilabından, onun yaratdığı ictimai-siyasi ab-havadan, inqilabçılarla irticaçılar arasındakı mücadilədən söhbət açır. Fikrinin obrazlı şəkildə isbatı üçün İstambulda yaşayan Azərbaycan əsilli türk şairi Feyzi Azərbaycaninin mövludnaməsindən bir parça nümunə verir. Bildirir ki, sənətkarın islam peyğəmbərinin doğulması ilə yaranan nur və tərəqqinin, möcüzəli dirçəliş və yüksəlişin təsvirinə həsr olunmuş bu şeir barədə o, vaxtilə “Həyat” qəzetində də bir məqalə yazıb nəşr etdirmişdir. İndi isə F.Azərbaycaninin mövludnaməsinin bir parçasını fikrinə müvafiq nümunə kimi oxuculara təqdim edir:

Bu gün töküldü yerə bami-Kəbədən əsnam.
Şikəst buldu bu gün taqi-şövkəti-Kəsra.
Təsəllütindən iraq oldu inzibatü nizam...
Bu yövmi-məsədətəfzada söndü atəşi-fürs.
Bu gün oyandı çiraqi-müşəşəi-islam.
Bu gün qırıldı şəttin cisiri-ahənini dəxi,
Gəlincə cuşi-xüruşa o nəhri-xunaşam. [12, 213].

Şeirinin ümumi məzmunu ondan ibarətdir ki, Məhəmməd peyğəmbərin doğulması ilə fars-Kəsra atəşi söndü, əvəzində dünyaya işıq bəxş edən islam günəşi doğdu.

Əli bəy Rusiyada başlayan inqilabi hərəkatı fikirlərə işıq gətirə biləcək bir prosesə, ona qarşı irticamı isə nuru boğan zülmətə bənzədir. Müəllif fikrinə davam edir, mülahizələrinin məntiqinə uyğun olaraq yenə bir hekayət verir. Hekayət Cəlaləddin Ruminin “Məsnəvi”sindən götürülmüş ev və onun sahibi haqqında hekayətdir. Hekayətdə deyilir ki, bir gün ev sahibi evə xahiş etdi ki, ucaçağı vaxtı ona əvvəlcədən xəbər versin. Ta ki o, işdən xəbərdar olub tədbirini görsün. Bir müddət keçdi. Evin divarları asta-asta çat verməyə başladı. Çat böyüdükcə evin sahibi palçıqla onu yumdu. Günün birində ev tamamilə uçdu. Sahibi evi məzəmmət edib dedi:-Axı mən sənə xahiş etmişdim ki, uçanada əvvəlcədən mənə xəbər verəsən. Ev cavab verdi:-Mən ağzımı açıb ucaçağımı sənə söyləmək istədim, ancaq sən hər dəfə mənim ağzımı yumdun [12, 213]. Ə. Hüseynzadə bu ibrətəməz hekayətin məntiqinə uyğun olaraq izah edir ki, indi istibdad rejimlərinin divarları çatlamışdır və onların uçması labüddür. Monarx hökmdarlar onun çatlamış divarlarını nə qədər yumsalar da, inqilabçı kütləni nə qədər susdurmağa çalışsalar da, onun faydası yoxdur. Müstəbid monarxların yaratdığı zülm səltənəti, istibdad sarayı uçub dağılmağa məhkumdur.

“Siyasəti-fürusət” risaləsində isə müəllif İranda məşrutə dövründə baş verən ictimai-siyasi və mədəni yeniliklərin təsviri zamanı Səttərxan hərəkatının doğurduğu nəticələrdən danışarkən romantik şair Tofiq Fikrətin yaradıcılığna müraciət edir. Onun inqilabi ruhlu bir şeirindən nümunə verir. Əsərdə təsvir olunur ki, qədim İran hökmdarı Kəyumərsə XX əsrin əvvəllərində İran ruhanilərinə rəhbərlik edən irticaçı, mühfizəkar Şeyx Fəzlullah arasında mükəlimə zamanı birdən rəqs edən qadınların şənlik nəğmələri, coşqu sədələri eşidilir. Bəlli olur ki, Səttərxanın başçılıq etdiyi məşrutə inqilabı nəticəsində İran qadınları hüriyyəət əldə etmişlər. İndi onlar bu sevinci qeyd etməkdən ötrü “fəcri-mədəniyyəət” (“mədəniyyəət sübhü”) rəqsi oynayırlar. Bu, Kəyumərsə və Şeyx Fəzlullahı qorxuya salır. Həmin mənəzərinin təsviri zamanı Əli bəy T.Fikrətin azadlığı və “təcdidi-həyatı” (həyatın yeniləşməsinə) tərənnüm edən aşağıdakı şeirini misal verir və nəzəri fikirlərini poetik dəlillə yekunlaşdırır:

Bəzən sona çəkmiş, bitəcəkmış kibi naçar,
Məyali-təfəkkür mütərəddid süzülürkən.
Bir zərbəyi-şəhbal ilə bir həmlədə birdən,
Təcdidi-həyat eyləyərək eşqi füsunkar,
Şəklində rədidar.
Bin şeirlə təhiz ediyor qəlbi xəyali,
Hər cılveyi-nazəndəsi, hər cünbişi-bali.

³⁶ filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, AMEA-nın Z.Bünyadov adına Şərqişünaslıq İnstitutunun dissertantı yunusova_edu@mail.ru tel.0504988663

Başdan ayağa lərzişi məstində hüveyda,
Bir çöhreyi-pür vədi-əməl, çöhreyi-dilbər.[12, 359]

1905-1906-cı illərdə “Həyat” qəzetində silsilə şəklində dərc olunan [91] “Əbdi-qılf və məhfəzə” povestində mütəfəkkir ədib o zaman bədii düşüncə meydanında son dərəcə aktual görünən, müzakirə və fikir itxatlarına səbəb olan məsələlərə toxunur. Bunlar ədəbiyyatda millilik, xalqlıq, ədəbi dil problemləri idi. Həmin məsələlərə müəllif türk aydını Abdulla Cövdətlə Doktor əfəndinin mükəlliməsində toxunur. Burada oxucuya “təbdən ziyadə ədəbiyyat və fəlsəfəyə aşına” bir insan kimi təqdim etdiyi Doktor əfəndi əslində elə Əli bəyin özüdür. Onun dili ilə öz baxışlarını ifadə edir. O həm də Abdulla Cövdətin fikirlərinə şərik çıxır. Abdulla Cövdətin isə yaranacaq söz sənəti nümunələri barədə mövqeyi belədir: “Yazılan şeirlər, hekayələr milli olmalı, əhalimizin anlayacağı vəchlə yazılmalı, bir köylü, anadolulu bir türk ibarələrindən mənə çıxara bilməli, kimsənin ülfət etmədiyi farsı, ərəbi təbiratda ictimab etməlidir [12, 450].

Ə.Hüseynzadə ədəbi dilin milliliyi və sadəliyi, yəni xalq dilinə uyğunluğu dedikdə bütün qələm sahibləri üçün vahid, ortaq olan, milli məkanda bütün oxucular tərəfindən başa düşülən, normativləşmiş bir dili nəzərdə tutur. Yəni ədəbi dilin məhəlliləşməsinin əleyhinə çıxır. Ədəbi dilin müəyyən bölgələr üzrə məhəlliləşməsinə qəbul etmir və zərərli bir yol hesab edir. Belə ki, Abdulla Cövdətlə Doktor əfəndinin söhbətinə qoşulan müəllimlərdən biri Uşşaqzadənin hekayələrinin, Hüseyn Rəhminin romanlarının dilini tərifləyərək onların milli olduğunu söyləyir. Doktor əfəndi isə bu fikirlə razılıq etmir. Bildirir ki, adı çəkilən bu iki yazıçının əsərlərinin dili İstanbul ləhcəsindədir, yəni məhəlli səciyyəyə malikdir. İstanbullular həmin əsərləri yaxşı anlaşırlar. Lakin ləhcə xüsusiyyətləri, məhəlli elementlər aparıcı olduğundan kənar regionlarda yaşayan türklər bu əsərləri yetərinə başa düşmürlər. Deməli, bütün xalq kütləsinin anlayacağı ortaq bir ədəbi dilə ehtiyac vardır. Bu mənada Doktor əfəndi Məhəmməd Əmin Yurdaqulun dilini bəyənir. Onun şeirlərinin dilinin sadə, aydın, xalq dilinə yaxın olduğunu söyləyir və təqdir edir. Nacinin, Hamidin, Mahmud Əkrəmin, Tofiq Fikrətin dilinin isə ağır olduğundan şikayətlənir. Təəssüf edir ki, hələ indi də türk şair və ədiblərinin çoxu onların ərəbizm-farsizmlərlə yüklənmiş, çətin anlaşılacaq dilini təqlid edir. Doktor əfəndi Abdulla Cövdətin Anadolu türkülərinə, yəni xalq şeirinə münasibətini də bəyənir. Abdulla Cövdət belə hesab edir ki, xalq şeiri nümunələrini toplayıb nəşr etmək lazımdır. Bunlar bir tərəfdən oxucuların mütaliəsi üçün faydalıdırsa, digər tərəfdən də ədəbi dili zənginləşdirmək, baxımından gərəklidir. Eyni zamanda qələm və istedad sahibləri üçün də necə bir dildə yazmaq mənasında bir nümunədir. Onun fikrinə görə “bu şərqilərin içində qayət gözəlləri, bəhəqq şairanələri vardır, nəşr edilirsə, lisan-ədəbiyyəyə faydası toxunacağı, dilimizi, ləhcəmizi islahatçıların işlərinə yarıyaçağı şübhəsizdir” [12, 451].

Yeri gəlmişkən bir məsləyə toxunmağı gərəklilik hesab edirik. Göründüyü kimi, Əli bəy bu əsərində ədəbi əsərlərdə dil sadəliyini, onların xalq dilinə yaxın bir dildə yazılmasını təqdir edir. Lakin təəssüf ki, əsərlərində buna riayət etmir. Ağır, çətin anlaşılacaq bir dildə yazır.

Ə.Hüseynzadə M.Ə.Yurdaqul poeziyasının ideya-məzmun tərəfinə də diqqət yetirir, onun şeirlərindəki türkcülük qayəsini, milli-etnik notları alqışlayır. “Tərəqqi” qəzetində dərc edilən bir məqaləsində [95] o, şairin türk qürurunun, türk cəngavərliyinin və vətənpərvərliyinin poetik ifadəsinə yönəlmiş:

Bən bir türkün, dinim, cinsim uludur,
Sənəm, özüm atəş ilə doludur,
İnsan olan vətəninin quludur;
Türk övladı evdə durmaz, gedirəm.–

misraları ilə başlayan şeirini nümunə kimi verir və şeirin ideya siqləti barədə yazır: “Şu nəgmeyi-cəngcuyana türkün ruhundan, ruhunun ən dərin guşəsindən nəbiyan ediyor” [9].

Əli bəyin türk romantizminin qüdrətli nümayəndələrindən Abdulla Cövdətin yaradıcılığına ədəbi-nəzəri baxışı da diqqəti çəkir. Bu türk şairi öz yaradıcılıq məfkurəsi, orijinallığı, əsərlərinin ideya-məzmun və sənətkarlıq baxımından novatorluğu, aktuallığı ilə tənqidçini cəlb edirdi. Onu Azərbaycan oxucusuna tanımaq istəyən müəllif “Füyuzat” jurnalında yazırdı: “Qarelərimiz Abdulla Cövdəti tanıyırlarmı? Xeyir, tanıyırlar...Onu tanımaq və məsləkinin haqqında bir fikir edinmək ancaq onun firəngcə və türkcə vücudə gətirmiş olduğu asari-nəfisəyi mütaliə ilə olur” [7, 56]. Tənqidçi qeyd edirdi ki, A.Cövdətin əsərləri onun xalqa, vətənə olan sevgisinin, qəlbinin və ruhunun ifadəsidir. Bu sevgi qüdrətli bir istedad süzgülündən keçərək əzəmətli əsərlər ortalığa çıxarır. Həm də bu sənətkar vətən və millət yolunda həyatın hər cür zərbələrinə dözməyi bacarır. Əli bəy dediyi bu fikirlərin təsdiqi üçün A.Cövdətin öz sözlərini də misal çəkir: “Mənim həyatı-ədəbiyyəmə bir əksi-sədaldan ibarətdir, qəlb və ruhumun əksi-sədasi olmaqdan ibarətdir. Ümumun hiss etməyərək yediyi zərbələri bən çıplaq və qərqi-xun qəlbimin üzərində hiss etmişəmdir...Fransızca və türkcə əşarım qədər tərcümeyi-halımı söyləyən heç bir lisan bulunmaz” [7, 58].

Əlbəttə, biz bu məqalədə Əli bəyin yalnız “Həyat” qəzetində və “Füyuzat” məcmuəsində türk ədəbiyyatı ilə bağlı ortalığa qoyduğu ədəbi-nəzəri münasibətə, göstərdiyi fəaliyyətə yığcam şəkildə nəzər saldıq. Əslində isə onun bu münasibət və fəaliyyəti yalnız bu iki mətbuat orqanı ilə məhdudlaşmayıb daha əhatəli səciyyə daşıyır. Həm də Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitində ciddi təsiri, həm də mübahisəli cəhətləri ilə diqqəti cəlb edir. Türk ədib və şairlərinin yaradıcılığının, məfkurə və ideallarının təbliğində, milli mühitdə yayılmasında da Əli bəyin və onun nəşr etdiyi “Füyuzat” jurnalının böyük rolu vardır. Həm də “füyuzat”çılar türk ədəbiyyatının milli mühitdə təbliğində və inkişafında türkcülük, turançılıq mövqeyindən çıxış edir, yalnız ədəbi əsərlərin ideya-məzmun cəhətlərinin deyil, dil-üslub xüsusiyyətlərinin Azərbaycan mühitində yayılmasına təşəbbüs göstərirdilər. Onlar “osmanlı” türkcəsi əsasında ortaq ümumtürk dili yaratmaq ideyasını dəstəkləyirdilər. Osmanlı sənətkarlarının əsərlərini oxuculara təqdim etməkdə bu mətləbi də bir ideya rüporu kimi önə çəkirdilər.

XX əsrin əvvəllərinin ən fəal, istedadlı fikir, amal və məslək bahadırlarından olan Əhməd bəy Ağayev də türk ədəbiyyatına və ədəbiyyat xadimlərinə həssas münasibət bəsləyirdi. Müxtəlif səpkili əsərlərində o, Namiq Kamal, Əbdülhəq Hamid, Məhəmməd Əmin Yurdaqul, Tofiq Fikrət, Süleyman Nazif, Adıvar, Xalidə Ədib və s. kimi türk sənətkarlarının yaradıcılığını təqdir edir, əsərlərindən nümunələr verir və bu əsərlər barədə öz mülahizələrini bildirirdi. Həm də çox zaman onların mütərəqqi ruhlu yaradıcılıq nümunələrini dövrün ictimai-siyasi hadisələri, millətin dərdləri, xalqın taleyi, vətənin istiqlalı və istiqbalı ilə bağlı mətləblərlə əlaqələndirirdi. “Rük və Kərbəla” məqaləsində o, xalqın düçar olduğu ağır fəlakətdən, rəzalətlərdən danışır. Ona nicat yolu göstərməkdə ədəbiyyatın üzərinə düşən vəzifədən söhbət açır. Sənətkarın xalqın dərdlərini, ictimai bəlaları əks etdirən bir tərcüman olmalı olduğunu vurğulayır. Bu şərəfli vəzifəni yerinə yetirməkdə Namiq Kamalın tutduğu yolu istedad sahiblərinə nümunə göstərir. Onun güldən, bülböldən, meydən, məhbubdan yox, məhz xalqın, vətənin dərdlərindən yazdığı, həqiqətləri öz qələmi ilə kütləyə çatdırdığı üçün ictimaiyyətin sevimlisinə çevrildiyini nəzərə çatdırır. Eyni zamanda onu da iqrar edir ki, sənətkarın həqiqəti söyləməkdən ötrü qorxmaz ürəyi, dönməz ruhu olmalıdır. Çünki “İnsaniyyət yolu qanlı bir izdir; bu izə düşən millət əfradının ayaqları degil, başları gedər”. Daha sonra müəllif “ədibi-əzim” adlandırdığı N.Kamalın “Get, vətəni-Kəbədə siyəhə bürün”-misrası ilə başlayan şeirini misal verir. Bu şeirdə iblis xislətinə bürünmüş adəm övladının cinayətkar təbiəti, əməlləri ittiham hədəfinə çevrilir [4].

“İrşad” qəzetinin səhifələrində ictimaiyyətə çatdırılan başqa bir məqaləsində Ə.Ağayev Əbdülhəq Hamidin poeziyasına nəzər salır[8]. Onu xalqın dərdləri ilə yaşayan, milli ağrıları-acıları poeziyasında əks etdirən, vətənin düşdüyü müsibətdən “gözü qanlı yaşlar” ilə dolan bir şair kimi oxuculara nişan verir. Xatırladır ki, onun əsərlərindəki kədər milli sosial gerçəkliyin kədəridir və o, millət dərdirinin tərcümanı olan bir sənətkardır. Tənqidçi bu həqiqəti şairin öz dili ilə kütləyə çatdırır və onun bu misralarını misal çəkir:

O qədər hüznü-qəmim var ki, bu gün
Cani-cismim dinliyor giryandır.
Zahirim batınə qırğın, küskün
Batınim zahirə lənətxandır.[2]

Ə.Ağayev milli qeyrət və namus sahiblərini, islam və insaniyyət xadimlərini vətən və millət sevgisini “Osmanlı şairlərinin sərəmədi və millət növhəxanlarının ən suzişli” şairi Ə.Hamiddən öyrənməyə, onun əsərlərini diqqətlə oxuyub anlamağa çağırır. Bildirir ki, az-çox milli ruhu, milli düşüncəsi, milli vicdanı olan hər kəs onun əsərlərini oxusa, ondan təsirlənər, milli təəssübkeşə çevrilər. Tənqidçi Qafqazın bəsirət sahiblərini, qeyrətli müsəlmanlarını da türk şairini oxumağa və ondan öyrənməyə səsləyir. İzah edir ki, bu nəzmdə Ə.Hamid özünün millət dərdirindən düşdüyü halətin həqiqi, səmimi obrazını yaradır. Nəhayət, tənqidçi belə bir ritorik sualla oxuculara və millət öncüllərinə müraciət edir. Görəsən, belə bir vətən təəssübkeşi varmı? Müəllif yazır: “Qafqazda da olan hankı bir sahibi-bəsirət,ərbabi-qeyrət müsəlman var ki, o, bu halə düşməsin! Kimdir ətrafına, millətin övzainə, işlərinə, əhvalinə baxıb gözü qanlı yaşlar ilə dolmayıb və özünün bəkarəyətini, naçarlığını hiss edib öz varlığından şikayət etməsin?”[2].

Əlbəttə, türk klassikin bu cür ideyalarının təbliği XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ictimai-mədəni və ədəbi fikrində vətən və millət ideallarının yüksəlişinə ciddi şəkildə müsbət təsir göstərirdi.

Ədəbiyyat

1. Ağaoğlu Əhməd. Həyat və məmat / Bakı: “Həyat” qəz., 1905, 10 iyul
2. Ağaoğlu Əhməd. Nəimlik / Bakı: “İrşad” qəz., 1906, 16 oktyabr
3. Ağaoğlu Əhməd. Sultan Əbdülhəmidin “İrşad”a mərhəməti/ Bakı: “İrşad” qəz., 1907, 23 fevral
4. Ağaoğlu Əhməd. Rük və Kərbəla/ Bakı: “Tərəqqi” qəz., 1908, 3 iyul
5. Ağaoğlu Əhməd bəy. Seçilmiş əsərləri/ Ə. Ağayev.- Bakı: Şərq-Qərb.-2007.-392 s.
6. Bayramlı Ofelya. “Həyat” qəzetində ədəbiyyat məsələləri (1905-1906) : / Filologiya elmləri namizədi dis./ – Bakı, 1981. – 184 s.
7. “Füyuzat” jur.[1906-1907]. Tam mətni. / Latin əlifbası ilə təkrar nəşrə hazırlayan: Ofelya Bayramlı.-Bakı: Çarşoğlu.-2007.-672 s.
8. Hüseynova Ulviyyə. Əhməd bəy Ağaoğlunun ədəbi-tənqidi görüşləri / Ü.Hüseynova.- Bakı: Nurlan.- 2006.-156 s.
9. Hüseynzadə Əli bəy. Türklük, əsgərlik və İstanbulda 31 mart vəqəsi / Bakı: “Tərəqqi” qəz., 1909, 10 aprel
10. Hüseynzadə Əli bəy. Qırmızı qaranlıqlar içərisində yaşıl işıqlar / Ə.Hüseynzadə.- Bakı: Azərənşr.-1996.-292 s.
11. Hüseynzadə Əli bəy. Türklər kimdir və kimlərdən ibarətdir / Ə.Hüseynzadə.-Bakı: Mütərcim.-1997.-292 s.
12. Hüseynzadə Əli bəy. Seçilmiş əsərləri/ Ə.Hüseynzadə.-Bakı: Şərq-Qərb.-2007.-480 s.

Açar sözlər: Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağayev, XX əsrin əvvəlləri, Azərbaycan, ədəbi-mədəni mühit, türk ədəbiyyatı, klassik ədəbiyyat.

Ключевые слова: Али Бей Гусейнзаде, Ахмед Бей Агаев, начало 20 века, Азербайджан, литературно-культурная среда, турецкая литература, классическая литература.

Key words: Ali Bey Huseynzade, Ahmed Bey Agayev, early 20th century, Azerbaijan, literary and cultural environment, turkish literature, classical literature.

Xülasə

Ə. Hüseynzadə və Ə.Ağayev türk klassikləri barədə (XX əsrin əvvəlləri)

Məqalə Əli bəy Hüseynzadə və Əhməd bəy Ağayevin türk ədəbiyyatı ilə bağlı ədəbi-nəzəri fikirlərinin elmi şərhinə həsr olunmuşdur. Burada göstərilir ki, hər iki qələm sahibi XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni həyatında kifayət qədər tanınmış qələm sahiblərindən idilər. Onlar geniş fəaliyyət dairəsinə malik ziyahlar kimi tanınırdılar. Hər iki müəllifin maraq dairəsində olan problemlərdən biri də türk klassiklərinin həyat və yaradıcılığının Azərbaycanda təbliği idi. Onlar hər ikisi mütərəqqi türk ədəbiyyatını, onun böyük simalarını Azərbaycan oxucusuna tanımaq, milli fikir

intibahında onların fikirlərindən istifadə etmək məqsədi güdürdülər. Eyni zamanda iki qardaş xalqı bir-birinə tanımaq istəyirdilər. Bu məqsədlə mətbuat orqanlarında deyilən mövzu ilə bağlı dəyərli yazılarla çıxış edirdilər.

Məqalədə dediyimiz bu məsələlər elmi şəkildə təhlil edilir. Həmçinin onların bu sahədə gördükləri işlərin ədəbi-mədəni mühitdə doğurduğu reaksiyaya da toxunulur.

Резюме

А. Гусейнзаде и А.Агаев о турецкой классике (начало 20 века)

Статья посвящена научной интерпретации литературно-теоретических идей Али бека Гусейнзаде и Ахмеда бека Агаева о тюркской литературе. Здесь показано, что оба писателя были известными писателями в общественно-политической, литературной и культурной жизни Азербайджана начала XX века. Они были известны как интеллектуалы с широким спектром деятельности. Одной из проблем, которая интересовала обоих авторов, была популяризация жизни и творчества турецких классиков в Азербайджане. Оба они стремились познакомить азербайджанских читателей с прогрессивной турецкой литературой и ее великими деятелями, а также использовать их идеи для возрождения национальной мысли. В то же время они хотели познакомить два братских народа друг с другом. С этой целью они публиковали в СМИ ценные статьи на указанную тему.

Эти вопросы, о которых мы говорили в статье, подвергаются научному анализу. Также затрагивается реакция, вызванная их работой на этом поприще в литературно-культурной среде.

Summary

A. Huseynzade and A. Agayev about Turkish classics (beginning of the 20th century)

The article is dedicated to the scientific interpretation of the literary and theoretical ideas of Ali bey Huseynzade and Ahmed bey Aghayev on Turkish literature. It is shown here that both writers were well-known writers in the socio-political, literary and cultural life of Azerbaijan at the beginning of the 20th century. They were known as intellectuals with a wide range of activities. One of the problems that both authors were interested in was the promotion of the life and work of Turkish classics in Azerbaijan. Both of them aimed to introduce the progressive Turkish literature and its great figures to Azerbaijani readers, and to use their ideas in the renaissance of national thought. At the same time, they wanted to introduce the two brotherly peoples to each other. For this purpose, they published valuable articles on the said topic in the media.

These issues, which we mentioned in the article, are scientifically analyzed. Also, the reaction caused by their work in this field in the literary and cultural environment is also touched upon.

RƏYÇİ: Dos.L.Ələkbərova